

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

4-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.A.Abduxalimov	
Andijon viloyatida sog'liqni saqlash muassasalari faoliyatidan.....	213
F.K.Yusupjanova	
Turli tizimli tillarda "head/bosh/ голова" somatik komponenti bilan makallarning qiyosiy-tipologik o'rganish	217
F.M.Mamadjanov	
Katta ma'lumotlar asrida milliy xavfsizlik tadqiqotlari.....	227
M.Komilova	
Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ta'limga jalb qilish	233
A.A.Abduxalimov	
Namangan viloyatidagi shifoxonalar faoliyati va ularning moddiy-texnik holati.....	239
I.R.Asqarov, M.M.Akbarova, Z.A.Smanova	
Portulaca oleracea o'simligining kimyoviy xossalari	242
S.M.Isroilova	
Muloqot qilish rus tilini oqitish jarayonida talabalarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish.....	249
Sh.V.Djalolov	
Umumta'lim maktab tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va organizmning funksional holatining monitoringi.....	253
A.A.Qambarov	
Marg'ilonlik katta ashula darg'alari.....	260
D.T.Samatov	
Falsafa fanini o'qitishda multimediyaviy storitellingdan foydalanishning samaradorligi.....	265
A.U.Azimov	
Yuksak axloqiy yoshlarni tarbiyalashda fuqarolik jamiyatining o'rni	269
A.A.Ahrorqulov	
Oliy ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi kurash.....	275
D.A.Mamajonova	
Oliy ta'lim sohasida korrupsiya va korrupsiyaviy xavf-xatar tushunchalari.....	279
M.M.Mamadaliyeva	
Oliy ta'lim sohasida korrupsiyaviy xavflar tahlili	282
U.O'.Musoyev	
Buxoro xonligida yer egaligi munosabatlari va ularning xududiy tavsifi.....	286
D.Y.Tashnazarov	
Yunon-rum kurashchilarini texnik usullarga o'rgatishda umumiy va maxsus tayyorgarligi	291
M.M.Alimova	
Ikkinchi jahon urushi arafasida mehnat intizomi (Buxoro viloyati)	299
R.Sh.Bozorova	
Gidropoetonimlarning onomastik birliklar tizimidagi o'rni.....	303
E.X.Zoyirov	
Ya'qubi Charxiyning "Tafsiri" da pir-murshid tushunchasi	307
A.S.Inomov	
Ichki ishlar organlarida amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlar strategiyasi.....	311
I.S.Aslonov	
O'zbekistonning mustamlakachilik davrida savdo va transport yo'llari tarixi	316
B.M.Jo'raquziev	
Yangi O'zbekistonda ijtimoiy siyosat masalalari	320
O.Radjabov	
Qirg'izistonda temir yo'llar tarixi	324
Y.Shukurillaev	
Sho'ro Rossiyasi tomonidan Buxoro amirligining bosib olinishi jarayonida to'plagan razvedka ma'lumotlari tahlili	330
M.M.Mamatkodiurov	
Maktablarda raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini yaratish uchun asosiy tizimli komponentlar.....	333
M.Sh.Qoraboeva	
Islom falsafasida intellektual faoliyat mezonlariga doir qarashlar tahlili	338

MARG'ILONLIK KATTA ASHULA DARG'ALARI
БОЛЬШИЕ ХОРОВЫЕ ШКОЛЫ МАРГИЛНИКА
BIG CHOIR SCHOOLS OF MARGILONIK

Qambarov Abdumutal Axadjonovich¹

¹Qambarov Abdumutal Axadjonovich

– Farg'ona davlat universiteti dotsenti, falsafa fanlari nomzodi

Annotatsiya

Mazkur maqolada "Katta ashula" yo'nalishi hamda Marg'ilonlik katta ashula sohiblari bo'lgan Boltaboy Rajabov, Mamatbobo Sattorov, Jo'raxon Sultonov, Ma'murjon Uzoqovlar haqida ma'lumot beriladi.

Аннотация

В данной статье представлена информация о руководстве «Великого хора» и мастерах великого хора из Маргилана: Болтабой Раджабов, Маматбобо Саторов, Джорахан Султанов и Мамурджон Узокоев..

Abstract

This article provides information about the "Katta Ashula" direction and about the great Margilon singers: Boltaboi Radjabov, Mamatbobo Satorov, Dzhorakhan Sultanov, Mamurjon Uzokov.

Kalit so'zlar: ashula, katta ashula, musiqa, milliy musiqa, musiqiy meros, an'anaviy qo'shiqchilik, san'at, Zebo pari, jo'rovov, ustoz-shogirdlik an'analari.

Ключевые слова: пение, большое пение, музыка, национальная музыка, музыкальное наследие, традиционное пение, искусство, зебо пари, йоровоз, традиция наставника-ученичества.

Key words: singing, great singing, music, national music, musical heritage, traditional singing, art, zebo pari, yorovoz, mentor-apprenticeship tradition.

KIRISH

Marg'ilon qadimdan san'atkorlar yurti bo'lib, ular o'z ijodlari bilan xalq musiqa merosining yo'qolib ketishini oldini olishga katta hissa qo'shganlar. Jumladan, Yusufjon qiziq Shakarjonov, Madali hofiz, Usta Olim Komilov, Muhiddin Qori Yoqubov, Tamaraxonim, Gavharxonim, Lizaxonim, Nurxon Yo'ldoshxo'jayeva, Boltaboy Rajabov, Mamatbobo Sattorov, Akbar Haydarov, Jo'raxon Sultonov, Ma'murjon Uzoqov, Mukarrama Turg'unboyeva, Boborahim Mirzayev, Saodat Qobulova, Berta Davidovalar kabi san'at darg'alari shu yerda kamolga yetishib, ular o'zbek xalq an'anaviy ijrochilik san'atining rivojlanishiga katta hissa qo'shganlar. Ana shunday san'at turlaridan biri – katta ashuladir.

Katta ashula – Farg'ona vodiysiga xos yirik ashula yo'li, mustaqil janri, o'ziga xos ijro uslubi va usuli ega bo'lgan, xalqimiz sevib tinglagan, asrlar osha ardoqlab, saqlab kelinayotgan san'atdir. U o'ziga xos ohangi, salobati bilan boshqa musiqiy janrlardan ajralib turadi.

Katta ashula Farg'ona vodiysida qadimdan sevib ijro etiladi. Bugungi kunda katta ashula aytuvchilar kamayib ketgan bo'lsa-da, uni katta mahorot bilan aytgan ustozlarni xalqimiz hamon ardoqlab keladi. Chunki, katta ashula yo'nalishi musiqa san'atida o'z qadrini hamon saqlab kelmoqda.

Bugun biz ana shunday ulkan ma'naviy boylikning shakllanishi va taraqqiyotida, bu umrboqiy san'atning bizgacha yetib kelishida beqiyos xizmat ko'rsatgan ulug' shoir va mutafakkirlar, bastakor va sozandalar, buyuk hofizlarning xotirasini hurmat-ehtirom bilan yod etamiz[1,102].

Baland pardalarda ijro etilishi, katta avjlar mavjudligi, so'zlarning tinglovchilarga ravon yetib borishi va ta'sirchanligi katta ashulaga xos bo'lib, uning "Yovvoyi maqom" (Yovvoyi Ushshoq, Yovvoyi Chorgoh), "Yovvoyi ashula" (Yovvoyi tanovar, Yovvoyi munojot), "Yakkaxonlik" ("Oh kim,? "Gul'uzorim qani", Topmadim") kabi janrlari borligidan darak beradi. Katta ashula qadimiy marosim va mehnat qo'shiqlari, marsiya hamda aruz vaznidagi g'azallarning qadimiy o'qilish uslublari ("g'azalxonlik") zaminida vujudga kelgan. Uning o'tmishdagi namunalari lirik va nasihatombir g'azallar bilan bir qatorda diniy, tasavvufiy va zamonaviy yo'nalishdagi she'rlar ham kuylanadi.

XX asrning 20-30-yillariga kelib an'anaviy qo'shiqchilik san'atiga ikkinchi bir avlod kirib keldiki, bu ulug' hofizlarimiz san'atimiz xazinasini o'zlarining mumtoz qo'shiqlari bilan boyitdilar. Jumladan, marg'ilonlik Boltaboy Rajabov, Mamadbobo Sattorov, Jo'raxon Sultonov, Ma'murjon Uzoqov kabi hofizlar o'zlaridan oldin ijro qilib o'tgan ustozlarning qo'shiqchilik san'atini davom ettirib, an'anaviy ijrochilikda har birlari bir-biriga o'xshamagan ajoyib ijro uslublarini yaratganlar. Mazkur maqolada ana shunday san'at darg'alari haqida fikr yuritimiz.

Katta ashula sohiblaridan biri O'zbekiston xalq hofizi Boltaboy Rajabov bo'lib, (1878-1960) u Marg'ilon shahriga qarashli bo'lgan "Shakar qishloq" mahallasida o'rtahol dehqon oilasida dunyoga keldi.

Boltaboyning san'at yo'nalishidagi intilishlari XX asrning 20-yillaridan keyin ro'yobga chiqq boshladi. U dastlab Marg'ilondagi choyxonalarga tashrif buyurib, el o'rtasida qo'shiq aytib, hammani xushnud qilardi. O'sha davrda choyxonalar madaniyat, ma'rifat markazlari vazifasini bajargan. Shuningdek, Boltaboy hofiz Hamroqul qori, Abdurahmon qori kabi ustoz ashulachilar san'atidan bahra olib, u o'zining mahoratini oshirib bordi. Mumtoz she'riyat seyrini, ma'nosini qo'shiq yo'llari bilan xalqqa yetkazib berishda katta mehnat sarfladi[2,3].

XX asrning 20-30-yillarida hofiz Boltaboy Rajabovning ovozi vodiyyagina emas, balki Respublika hududi bo'ylab yoyildi. Katta Farg'ona kanali qurilishi esa Boltaboy hofizga shon-shuhrat olib keldi. "Ey, sanam", "Suv keldi", "Sahar chamanda" (Mashrab, Oraziy, Amiriy g'azallari) ashularini aytib, kishilarni mehnatga ilhomlantirdi.

Boltaboy Rajabov o'zidan yorqin iz qoldirgan san'atkordir. O'zbekiston radiosi 1950-yillarning o'rtalariga kelib, Boltaboy Rajabovdan "Ey, sanam", "Sahar chamanda", "Oh kim", "Bo'ston", "Bu gulshan", "Judo qilma", "Shoyad" (Mashrab, Amiriy, Furqat, Xaziniy, Habibiy g'azallari) kabi qo'shiqlarni magnit lentalariga yozib olgan.

O'z ijodi bilan xalq musiqa merosining yo'qolib ketishini oldini olishga munosib hissa qo'shgan "Katta ashula" ijrochilaridan biri Mamadbobo Sattorov (1885-1969) Marg'ilon shahrida tavallud topgan yetuk xalq hofizlaridan biridir.

Mamadbobo Sattorov o'n to'rt yoshidan Marg'ilon atrofidagi yig'inlarda o'z ashulalari bilan qatnasha boshlaydi. Shu yillarda u "Jamshid", "Xunob", "Terma" qo'shiqlarini aytib yuradi[3].

Mamadbobo Sattorov 1900-yillardan boshlab Farg'ona vodiysida tanila boshlaydi. Madumar hofiz, Hamraql qori, Madalibek, To'ychi hofiz singari san'atkorlar bilan birga ko'rgazmalarda, sayillarda, har turli yig'inlarda qatnasha boshlaydi[4,45].

Uning ijodiy kamolotga erishuvida mashhur otashzabon shoir Ziyovuddin Xaziniy to'raning ta'siri katta bo'ladi. Qo'qondagi Kenagas qishlog'ida yashovchi hassos shoir bilan do'stona munosabat Mamadbobo repertuarining yanada kengayib, boyib borishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Xaziniy to'raning o'zi ham sozanda bo'lib, tanbur chertib, ajoyib xonish qilgan. "Chorgoh", "Ushshoq", "Munojat" singari ashulalarning patnisaki yo'llarini hofiz aynan ana shu Xaziniy to'radan o'rganadi[5,52].

Hofizning keyingi hayoti Toshkent shahri bilan bog'liq bo'lib, u yerning ko'zga ko'ringan hofizlari Mulla To'ychi Toshmehammedov, Shorahim, Shojalil, Mirsoat hofizlar bilan yaqindan tanishib, ijodiy muloqotda bo'ladi. Mamadboboning jarangdor, yoqimli ovozi, baland avjli qo'shiqlarni va patnisaki ashulalarni maromiga yetkazib aytganligi sababli, To'ychi hofiz o'sha davrda hofizni yosh Zebo Pari deb atagan edi.

Zebo pari avji – Segoh maqomidan tashqari barcha maqomlarda ishlatiladi va mashhur avj sanaladi. Bu avjni Isfaralik mashhur hofiz Zebo Pari yaratgan bo'lib, maqom va an'anaviy qo'shiq ijrosiga yangilik sifatida kirib kelgan va mashhur bo'lib ketgan.

1913-yilning qish chillasida bo'lib o'tgan bir voqea Mamadbobo Sattorov shuhratining yanada oshishiga sabab bo'ladi. Qo'qondagi bir yig'inda Madumar hofiz, Hamraql qori, Mamadbobo Sattorovlar ashula aytishardi. Madumar hofiz "Segoh"ni aytganida namanganlik mehmonlar orasidagi o'rta bo'ylik, ko'k movut po'stinlik bir shinavanda o'rnidan turib, hofizlar orasiga keldi-da, qo'lini ko'ksiga qo'yib, hamma hofizlar bilan qo'l berib ko'rishadi-yu, "Segoh"ni aytgan Madumar hofizni quchoqlaydi va egnidagi yangi po'stinni yechib, unga kiydiradi. Navbat Mamadbobo Sattorovga yetganda, U Qori Pirimning "Kelibman dargohinga..." deb boshlanadigan she'rini "Patnisagi Chorgoh" yo'lida o'qiydi. Madumar hofiz esa o'rnidan turib yosh hofizning yelkasiga qoqadi va haligi po'stinni Mamadbobo Sattorovga kiydiradi[4,46].

Mamadbobbo Sattorov bir qator taniqli san'atkorlar bilan birga 1923-yilda Moskva shahrida bo'lib o'tgan Birinchi qishloq xo'jalik ko'rgazmasida O'zbekiston pavilyonida bo'lib o'tgan konsertda ishtirok etadi. Shuningdek, 1924-yilda Qo'qonning so'ngi xoni bo'lgan (xonlik 1876-yilda tugatilgan) Xudoyorxon o'rdasida tashkil qilingan Turkiston qishloq xo'jalik ko'rgazmasida ko'pgina san'atkorlar qatori u ham o'z san'atini namoyish etadi. Keyinchalik Mamadbobo Sattorovni Muhiddin Qori-Yoqubov o'zi tashkil etgan o'zbek etnografik ansamblga ishga taklif qiladi. Shu yillar uning repertuarida Muqimiyning "Ko'p erdi hasratim jono...", "Bir kelib ketsin", "Quling", "Aylading", Furqatning "Adashganman", Miskinning "E, dilbari jonim" kabi she'rlari bilan aytiladigan katta ashulalar bor edi.

Hofiz 1937 yili Moskva shahrida bo'lib o'tgan O'zbek san'ati o'n kunligida "Sayil va kolxoz to'yi" tomoshalarida ishtirok etadi. U Katta Farg'ona va Log'on kanali qurilishlarida mehnatkashlarni ruhini ko'tarish uchun o'zining sehrli ovozi bilan shoir Habibiyning "Kanalimga keling" she'rini, shuningdek, Sobir Abdulla, Kamtar, Chustiy kabi shoirlarning suv va kanal haqidagi she'rlarini katta ashulaga solib aytadi.

Katta ashulaning yana bir vakili Jo'raxon Sultonov (1965-1997) Marg'ilon shahrining "Poshsho Iskandar" mahallasida tavallud topdi. Jo'raxon Sultonov keng diapazonli, kuchli, yumshoq xirildoq va dardli ovoz sohibi. Xonandalik saboqlarini ilk bor otasidan olgan. Keyinchalik Madali xofizdan yalla yo'llarini, Boltaboy Rajabov, Mamatbuva Sattorovlardan katta ashula, Sodirxon hofiz, Mulla To'ychi hofizlardan maqom yo'llarini o'zlashtirgan. Dastlab xalqning to'y-sayillarida, choyxonalarda xizmat qilgan.

1918-yilning bahorida O'zbekiston shaharlarida bo'ylab, jumladan, Marg'ilon tuzila boshlagan "Sanoyi nafis" deb nomlangan san'at tashkilotiga Yusufjon qiziq Shakarjonov, Boltaboy Rajabov, Mamadbobo Sattorov, Usta Olim Komilovlar qatori Jo'raxon Sultonov ham "Sanoyi nafis"ga a'zo bo'lib qo'shiladi.

1926-yilda Muhiddin Qoriyoqubov rahbarligidagi O'zbek davlat konsert-etnofolik truppasida Yusufjon qiziq Shakarjonov, Usta Olim Komilov, To'xtasin Jalilovlar bilan birga Jo'raxon Sultonov ham Moskva, Sankt-Peterburg, Qozon, Astraxan va Boku shaharlarida ijodiy safarda bo'lib, o'zining yoqimli qo'shiqlari bilan tinglovchilarni maftun etadi. Bu ijodiy safardan muvaffaqiyat qozonib qaytgan hofiz 1928-yilda Marg'ilon shahrida tashkil etilgan O'zbek musiqali drama teatriga direktor etib tayinlanadi. Musiqali drama teatrida ishlash jarayonida ko'plab shogirdlar tayyorlaydi. Ma'murjon Uzaqov, Boborahim Mirzayev, Zokirjon Ergashev singari yosh san'atkorlar shular jumlasidandir[6,105]. 1932-yilda Jo'raxon Sultonov Toshkentga ko'chib keladi va O'zbek Davlat musiqali teatrida ishlay boshlaydi.

1937-yilda Moskvada bo'lib o'tgan o'zbek adabiyoti va san'ati o'n kunligida "Sayil va kolxoz to'yi" nomli umumiy dasturida "Ey nozanin", "Endi sendek", "Jonon", "Sinahiroj", "Abdurahmonbegi", "Ey go'zal Farg'ona", "Ul parivash" kabi katta ashula va yallalarni armug'on etdi.

Katta Farg'ona kanali qurilishiga (1939-yilda) barcha xalq qatori san'atkorlarga ham safarbarlik e'lon qilindi. Respublikada dong taratgan mashhur san'atkorlar qatori Jo'raxon Sultonov ham qirq besh kun davomida kunduzlari, kechalari mash'alalar yorug'ida hukumat tomonidan tashkil qilingan konsertlarda o'zining xalqni mehnatga chorlovchi katta ashula va qo'shiqlari bilan ishtirok etadi. "Ey nozanin", "Bu gulshan", "Ofarin", singari katta ashulalar o'sha davrning mahsulidir. Shu yillarida hofiz qator qo'shiqlarni yaratib, ijro etadi. "Yovni yakson qilmasam", "Otga mindim" (Sobir Abdulla), "O'zbekistonimda" (Chustiy), "Ming qadam" (Habibiy), "O'lmasin" (Navoiy), "Bormikan" (Muqimiy) qo'shiqlari shular jumlasidandir. Bu ashulalar o'sha davrlarda xonanda va ijrochilar orasida keng yoyilgan bo'lib, barchalari sevib ijro etishardi. Ayniqsa, Sobir Abdulla qalamiga mansub, "Otga mindim", Hazrat Navoiyning "Mubtaloman" yoki "Naylayin" qo'shiqlari "Vatan o'g'lonlari" hamda "Frontga sovg'a" filmlari orqali o'z aksini topgan[7,24].

1936-1939-yillarda O'zbek davlat filarmoniyasida, 1940-yildan – 1950-yillargacha Muqimiy nomidagi musiqali drama va komediya teatrida faoliyat ko'rsatdi. O'zbekiston xalq hofizi Jo'raxon Sultonov 1958-yildan umrining oxirigacha O'zbekiston radiosi "Maqom" ansamblida faoliyat ko'rsatdi.

Jo'raxon Sultonov xalq orasida "Katta ashula piri" nomini olgan, shuningdek, yallalar ustasi, askiyachi sifatida ham tanilgan. Shogirdi Ma'murjon Uzoqov bilan 25 yildan ortiq, hamnafaslik qilib, o'ziga xos talqin yo'lini yaratgan. Repertuaridan "Ushshoq" va "Sodirxon Ushshog'i", "Dugoh

Husayn”, “Besh parda Suvora” va “Savti Suvora”, “Hanuz”, “Chor zarb”, “Chaman yalla” kabi mumtoz ashula va yallalar, “Bog’ aro”, “Shafoat”, “Xayrul bashar”, “Otga mindim” va boshqa katta ashulalar o’rin olgan. U o’zbek xalq kuy va usullari asosida bir qancha ashulalar ijod qilgan. Jumladan, “Naylayin”, “O’lmasun” “Keling, ey ahboblar”, “Bir qadah”, “Ming qadam”, “Bir kelsin”, “Ey dilbari jononim”, “Oh kim” kabi katta ashulalarni cholg’u jo’rligida ijro etib, yangi uslub yaratgan. Jo’raxon Sultonov ijrolari bugungi kunda O’zbekiston radiosi va San’atshunoslik instituti fonogrammalarida saqlanmoqda, bir necha grammplastinka, audiokasseta va kompakt disklarga yozilgan.

O’zbek milliy an’anaviy “Katta ashula” sanatining rivojlanishiga o’zining munosib hissasini qo’shgan sanat darg’alaridan biri “O’zbekiston xalq hofizi” Ma’murjon Uzoqovdir.

Ma’murjon Uzoqov (1904-1963) Marg’ilonning mashhur Mashhad mahallasida bo’zchi Uzoqjon aka hamda Zebiniso aya xonadonida tavallud topgan. Uzoqjon aka san’atga juda ishqiboz bo’lib, tez-tez qo’shni “Chorchinor” mahallasi guzaridagi choyxonada bo’ladigan san’atkorlarning yig’inlariga yosh o’g’li Ma’murjonni ham birga olib borardi. Shu tariqa uning yosh qalbida qo’shiqqa, san’atga mehr uyg’ona boshladi. Tezda ustozlar nazariga tushadi va Hasan qoridan dutor chalishni, Xudobergan hofizdan qo’shiq aytishni o’rgana boshlaydi. 1926-yilga kelib Ma’murjon katta ashulalarning piri komillari bo’lgan Mamatbobo Sattorov, Boltaboy Rajabov, Hamroqul qori Qosimov singari taniqli san’atkorlar bilan bir safda turib xonish qiladigan, o’z qo’shiqlari bilan tinglovchilarni maftun etadigan bo’ldi[8,37].

1928-yilda Marg’ilonda O’zbek musiqali teatri tashkil etiladi va Jo’rajon Sultonov uni ishga taklif qiladi. Ma’murjon Uzoqovning keyingi o’ttiz yillik ijodiy faoliyati shu ulug’ san’atkor bilan bog’lanib qoldi. Jo’raxon aka tanburda, Ma’murjon aka dutorda jo’rovoz bo’lib qo’shiq ayta boshlaydilar. Ular hamnafaslikda qo’shiq aytishib juda katta dovrug’ qozonadilar.

1932-yilda Jo’raxon Sultonov bilan birga Toshkentga keladi va shu yerda yashay boshlaydi. Ustoz shogirdlar 1937-yili Moskvada bo’lib o’tgan o’zbek san’ati dekadasida taniqli sozandaxonandalar bilan birga qatnashib, “Sayil va kolxoz to’yi” badiiy kompozitsiyada muvaffaqiyatli ishtirok etishdi. Yosh hofiz o’sha paytdagi berilgan konsertlarda Erkaqori Karimov, Jo’raxon Sultonov singari hofizlar bilan “Bir kelib ketsin”, “Kolxozchilar davroni” kabi katta ashulalarni hamovoz bo’lib ijro etib, o’z mahoratini yanada yuqori pog’onaga olib chiqdi.

1939-yili xalq hashariga aylangan katta Farg’ona kanali qurilishi san’atkorlarning ham o’zaro bellashuviga aylanib ketdi. Buni hujjatli kinolentalarda muhrlangan tasvirlarda Jo’raxon Sultonov bilan birga ijro etgan qator qo’shiqlarida ko’rish mumkin. Shu yili ko’p hofizlar qatori Ma’murjon Uzoqovga ham “O’zbekiston xalq hofizi” faxriy unvoni berildi. So’ngra Muqimiy teatriga taklif qilinadi va qo’shiq aytish bilan birga “Tohir va Zuhra”da jarchi, keyinchalik esa Tohir rolini ijro etdi. Ma’murjon Uzoqov o’z hamnafasi Jo’raxon Sultonov bilan urush yillarida qator qo’shiqlar yaratishdi, jumladan, “Otga mindim”, “Mubtaloman naylayin” qo’shiqlari, “Vatan o’g’lonlari”, “Frontga sovg’a” filmlari orqali o’z aksini topgan. Ma’murjon Uzoqovning urushdan keyingi ijodiy faoliyati o’zbek estradasi va respublika radiosi bilan bog’lanib qoldi.

Mashhur sozanda va bastakor Muhammadjon Mirzayev Ma’murjon Uzoqovning hofizlik qirralari yangicha shakllanishida katta ta’sir ko’rsatadi. Ijodiy hamkorlik natijasida “Surating”, “Ko’zlaring”, “Ey chehrasi tobonim”, “Yo’lingda”, “Yor istab”, “Mustahzod”, “Ayrulmasin”, “Fig’onkim”, “Sho’xi parivashga”, “Namoyon qil”, “Yakka bu Farg’onada”, “Yolg’iz”, “Nasihati”, “Ey sabo”, “Jonim mening”, “Bir kelib ketsun”, “Jonon bo’laman deb” singari qo’shiq va yallalar dunyoga keldi. Bu qo’shiqlarni hofiz jon dilidan kuylar, bu qo’shiqlar faqat uning dovudiy ovozi uchun yaratilganday edi. O’tgan asrning 50-60-yillar orasida Ma’murjon Uzoqov qo’shiqchilik olamida yangi sahifa ochdi va o’zbek qo’shiqchilik san’atining haqiqiy yulduziga aylandi. 1959 yilda Moskvada bo’lib o’tgan O’zbekiston adabiyoti va san’ati dekadasida jo’shib qo’shiq kuylagan Ma’murjon Uzoqovning dovudiy ovozidan ta’sirlangan moskvalik taniqli musiqashunos olimlardan biri konsertdan keyin hofizning huzuriga kelib, “Ustozingiz kim?” deb so’raydi. “Ustozim Jo’raxon aka!” degan javobni eshitgan professor hayratlanib, “Italiya qo’shiqchilik maktabini bitirgan bo’lsangiz kerak, deb o’ylabman” degan[8,6]. Ma’murjon Uzoqov an’anaviy ashulachilik olamining osmonida chaqmoqdek yonib, momoqaldiroqdek gurullab o’tgan san’at ustozlaridan biri edi.

Ma’murjon Uzoqov chinakam xalq xofizi edi. Kamtarinlik, insoniy muomala, va’dasiga vafodorlik, axloqiu odob, suhbatda dilkashlik, nozik ta’b va hushyorlik kabi fazilatlar bilan barchani lol qoldigan tom ma’nodagi katta ashula sohibi edi[9,175].

Ushbu an'anani – ustoz xofiz ashulachilarning yo'llarini hozirgi kunda ham davom ettirib kelayotgan iqtidorli, navqiron va yosh san'atkorlar borki, ular bilan barcha marg'ilonlik hamshaharlari haqli ravishda faxrlanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуг халқнинг иши ҳам улуг, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. –Тошкент: Ўзбекистон. НМИУ. 2019. –Б. 102
2. Қамбаров А.А. Катта ашула соҳиби. Марғилон ҳақиқати газетаси. 24 март 1988 йил. № 36 (11305). –Б.3
3. Терма қўшиқлар 1950 йилларда Мамадбобо Сатторов ижросида санъатшунослик студиясида магнит лентага ёзиб олинган. Инв. № 448-а
4. Ўзбек ҳақ созандалари. Тузувчилар: Олимбоева К., Йўлдошбоева Т., Ахмедов М., Мирзаев Т. 2-китоб. –Тошкент: Ғофур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. 1974. –Б. 45-46
5. Маннопов С., Солиев Н. Жўраҳон Султонов: Кўкарди чаман, гулўзорим қани? –Тошкент: IJOD- PRESS нашриёти. 2019. –Б. 52
6. Маннопов С. Ўзбек халқ мусиқа маданияти. Ўқув қўлланма. –Тошкент: Янги аср авлоди. 2004. –Б. 105
7. Маннопов С. Қўшиқ олами юлдузлари. –Фарғона. 1996. Фарғона нашриёти. –Б. 24
8. Солиев Н., Кимсанбоев М. Маъмуржон Узоқов: Ошиқ эрмасман юзингга якка бу Фарғонада. –Тошкент: Наврўз нашриёти. 2015. –Б. 6, 37
9. Маннопов С. Навобахш оҳанглар. –Тошкент: IJOD-PRESS нашриёти. 2018. –Б. 175